

Risto Setän Kirjeet,

lasten hyödyksi,

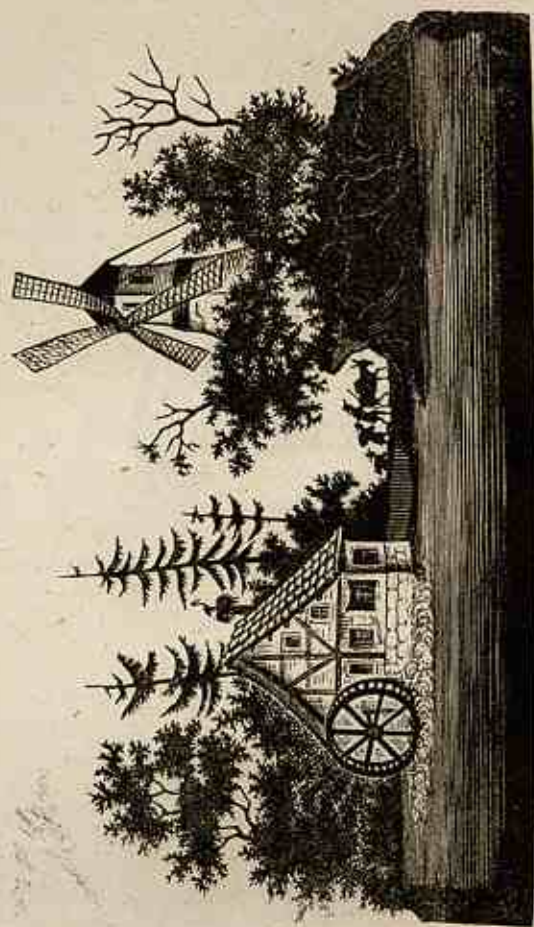
kaikkeletoistakymmenellä kuvalla.

Helsingissä 1882.

O. W. Edlund.

Muottantaja.

Hinta: 50 penniä.

Soti.

Risto Setän Kirjeet,

lasten hyödyksi,

kuhdeksatoistakymmenellä kuvalla.

[Thobias von Grunpert]

Toinen painos.

Helsingissä 1882.

G. W. Edlund.

Ruhtunseja.

Helsingissä,

B. Simelluksen perustusten kirjapainossa,
1882.

Risto setän kirjeet.

I.

Rotti.

Rakkaat lapseni: Minä olen Risto setä. Kuka teistä tuntee minut? Te ehkä ette luule kenenkään teistä nähneenkään minua. Minä kun kulekselen ympäri sinne tänne, olekselen milloin missäkin, en koskaan jää mihinkään asumaan, sen-
voin ehkä arvelette, ett'ette minua tunneta. Mutta juuri sentähden että niin paljon matkoilla olen, tunnen minä monta teistä. Niinpä minä, viimeksi matkatekseni ***n kylän lautta, näin sinut, pikku Bertha; siinä leikitesäsi siinä pienten h-
tämiesi kanssa et minua huomannutkaan. Ja sinut, poika-
seni, minä näin, kun läwin ***sa; sinulla oli sillä kertaa vähä pahoja juonia ja minä lowin säikähdyn, sillä pahan-
ellisista lapsista en ensinkään pidä. Toivon sinun toiste olevasi paremman, sillä muuten en tahdo setäsi olla, ja kui-
tenkin niin mielelläni kuulen sinun sanovan minua Risto setäksi. Jos matkoillani näen jotakin, josta luulisin olevan iloa pienille ystäväilleni, minäpä heti ajattelen: oi olisivatpa he nyt lailla tässä ympärilläni. Welhomiehiä en ole enkä siis voi loihkia teitä laiffia luokseni, sillä Risto setä vaan olenkin; mutta kirjoittamaan olen Jumalan kiitos oppinut ja senpä vuoksi saatan teille kertoa matkoistani. Kirjeet ta-
vallisesti pannaan kuverttiin eli luorteesen, siihen sitte päät-
tekirjoitus ja lähetetään postiin. Mutta niin kirje tulee vaan yhdelle hengelle, sille vaan, kenen nimi on päällekir-
joitettuna. Minä taas tahdon kirjoittaa hyvin monelle lap-
selle yht'aikaa. Mitenkä siinä pitää tehdä? No näin: lä-

hetän kirjeet kirjanpainajalle, hän ne, niinkuin sitä sanotaan, la too (kirjapainossa pitää teidän välttämättömästi kerta käymänne) ja sillä tapaa saan monta sataa ihan yhtäläistä kirjettä, joita kuin monta lasta hywänsä saattaa lukea.

Mutta ennenkuin rupean juttelemaan matkoistani, niin ensin puhun, sen Riisto setä on.

Minä olen melkein yhtä vanha kuin isänne tahi se setänne, josta parhaasti pidätte; mutta en aina niin vanha ole ollut, vaan yhtä pieni ja nuori kuin tekin. Isäni oli maanviljelijä, s. o. hänellä oli oma maatila ynnä muutamia huonerakennuksia, ja niiden joukossa kaksii myllhä, toinen westi, toinen tuulimylly. Mylläri hän ei kuitenkään ollut, vaan kumpaidakin myllhä hoiti oma myllärensä; itse hän toimitti maansa viljelystä ja asaroitsi aamusta warhain iltaan myöhään. Me asuimme westimyllyllä; emme toki siinä huoneessa, missä jauhoja jauhettiin ja missä jyrhettä ja kolkkinalla ei omaa puhettaankaan kuullut, vaan wäheisessä huoneuksessa ihan myllhy wieressä. Siinä huoneessa oli, kuten ainakin, neljä puolta; yksi puoli antoi westimyllylle päin, toinen karjapihaa kohden, kolmas wäheän tarhaseen päin, jossa meidän kaikki kanat läveliwät, ja neljäs oli puutarhaan päin, joka oli hywin suuri ja jonka läpitse juoksi joki, sama joki, joka westimyllyä käytti. Matellaapas vaan, kuinka launiilla paikkaa meidän pytinki oli! Kolmella puolella oli ikkunoita, puutarhaan, kanatarhaan ja karjapihaan päin, ja tämän takana kohoji mäen kumpu, jossa tuulimylly seisoi. Ettepä asko, ystäväiseni, kuinka paljo huminusta minulle oli myllgistä. Joka päivä tuli kansaa läheisistä kylistä ja toi hyviä; mikä tuli soutuken pitkin jokea pienellä runhella ja siinä joitakuita jywäpusia; kellä oli käsirattaat, joita itse weti; tutta taas ajoivat suuria kuormia, joita oli härkiä tahi hewosia weliämässä. Minä oli jotakin merkkillistä nähtävänä, sillä hewosista, weneistä tahi muusta kaikenlaisesta on aina huwia lapsille, ja Riisto setä oli silloin pikkuinen poika. — Mäen takana oli kaupunki ja siinä koulu.

Lukemaan ja kirjoittamaan opetti äitini minua; mutta kuusiwotiaakki tultuani tehtiin minusta koulupoika. Sain pienen lankun kirjojani warten ja opettajan luoksi saattoi minua isäni, joka minut kouluihin oli ilmoittanut. Minä nyt kävin kaksii arkipäivät koulussa ja joka sunnuntaina wanhempieni kanssa kirkossa. Kaupunkiin weli kaksii tietä, toinen mukawampi, vaan pitempi ympäri kaartaen, toinen hankalampi, vaan lyhyempi, mäen poikki tuulimyllyn siwutse; aina läksin tätä jälkimäistä, sillä niin saatoin yskin tein pistähtä katjomaassa mylläri Saalkoakin.

Minulla oli sijar, joka oli ruotta nuorempi minua ja josta hywin paljon pidin; sen nimi oli Marketta. Hän-tä äitini opetti itse, sillä äitini oli hywin wisaas ja hänellä oli paljolta hyviä kirjoja. Kun olin kymmenen vuoden itäinen, lahjoitti isäni minulle erään matkakertomuksen, jota ois-kein ahterasti luv. Minä siitä ajasta alkaen en juuri suurta lukua pitänyt muista kirjoista kuin semmoisista, joissa pit-kiä matkustuksista puhuttiin, ja se luja aikomus oli minulla että, terran isoksi kaswettuani, itselin samoin lähtisin niin pitkille matkoille. Wanhempaini waatiwat minulta ahteruutta ja sukkaisuntaa; mutta he sanoiwat minulle myöskin, että wästedeis saisin tehdä haluini mukaan, sillä tyylläpä minä nuka palajaisin, katsettuaani ympäri pitkin maailman laweutta. Nyt opettelini ahterasti wieraita kielia, etenkin englannin- ja ranskankieltä, sittemmin hispanian- ja italiankieltä. Kuonnollisesti taas maantiede ja historia olivat walan mielikaluiani. Mutta kaikkea tätä en ensimmäisessä koulussa oppinut, en suinkaan, sillä silloin jo kämin realkoulua ja sen lisäksi weliä nautin opetusta yssityisiltä; englannin- ja ranskankieltä opetti äiti sijarelleeni ja minulle. Marketta ei matkustaminen haluttanut, vaan hän auttoi minua walmistelemissä ja joka sulalta, jota minulle tutoi, sanoi hän: minkähän kansain tahi minkä eläinten maassa sinä tätäkin sukkaa pitänet? Wiisitoistawotiaana läksin minä kodiasta ja minut pantiin muiden ruokaan ja hoitoon laupungissa, joka

Matkawaunut.

mäen takana oli, vielä muutamia vuosia kerätäkseni oppia ja tietoa. Sitte palasin myllyllemme ja autoin isää maanviljelyksessä, sillä pienen nuori vielä olin mennäkseni ulos maailmaan. Lujasti aina waan pyyhiin päätöksesäni ja isäni kyseli sieltä täältä, mistä saada minulle vanhempaa matkatoimintaa. Mutta laisesta tästä en nyt sen enempää puhela. Te jo tunnette Nisto setän tarpeeksi kyllä, tiedätte, minkä näköinen hänen kotonsa on, misä hän on elänyt lapsuutensa päiwät, ja pianpa saatte ajatuksissanne waeltua ulos hänen kansansa, ei kuitenkaan samaa järjestyksessä kuin hän matkusti, waan ainoastansa niihin paikkoihin, misä hän on nähnyt jotakin merkillistä, joka teitä voi huwittaa. Sehän warmaan on hywin teidän mieleenne.

II.

Matkawaunut.

Minun ensimmäinen matkustukseni oli ihan toista kuin nykyajan matkailut, sillä silloin ei vielä ollut rautatietä. Olin yhdeksäntävuotias, sijareni hymmenen. Kerran sanottiin isäni tulleen kiusalliseksi ja hänen tähtyvän matkustaa Karlsbadiin. Ah! matkustaa sepä nyt herttaista; mutta pappase olikin kipeä, enkä minä, ja pääsisinkö minä mukaan, se ei vielä ollut päätetty. Kuka lausua lähtee? Kysäsin minä. Siihen waistattiin „laikki hywät lapset“. Nyt en minä suuriin entistä enempää tiennyt, sillä omatuntoni sanoi minulle, että joskus olin ollut tottelematon. En enempää tohtinut kysellä, kuuntelin waan jola haoralta, enköpa hawaitsi mitään, mikä osottaisi sitä, että minäkin mukaan pääsisin; ja pian sainkin toivetta siitä. Mitäni katseli ja käänteli waateitani, paikkautti ja pesetti kaikki setä tilasi minulle uuden waatekerran. Näätäs, jola mitan otti, sanot: „tämän kuum 16 päivänsi on kaikki valmisena“. Isäni piti lähtemän 17

päivänä; siis oli mammalla aikaa panna minunkin kapiineeni sijaan.

No 16 päivä tuli, minun vaatteeni tulivat myös ja pantiin matkailukunnon. Meidän isot waunut, joita sanottiin pereentaitioffi, ja Juho molempine hevosiensa olivat valmiina lähtöön, ja pappi sanoi: „Nisto, sinä saat lähtea kansa; wälitermiinasi alkaa heti, ota firjoja ja firjoituswihloja mukaasi, sillä työttömänä ei saa olla“. Nyt oli siis asia päätetty. Olin ääneeni firjoista iloista, waan nähtin maittawaiselta, peläten pappi siitä näkösthyvän. Mutta huoneestakin mentyäni minä kaksin käsin otin kiinni wasemman jalkaani ja konkotin oikealla; niin tein aina, kuin olin oikein iloisiani. Kreeta katsoi minuun. „Pääsetkö sinäkin myötä?“ sanoi hän, sillä hyppyni yhdellä jalalla tiesi jotakin suurellaista. Kreeta myös lähti mukaan; waan hän iloitti ilman hyppimättä. Hän waan laitto sijaan nukkewaatteita ja waatetti kolme mielinukkeansa; mutta, Kreeta parha! hänenpä suurella surulla tähtyi jättää lapsensa kaappiin, sillä koto tälle nähtäseuralle ei ollut tilaa waunissa. Ainoastansa yksi sormen pituinen nalle, jonka hän woi pistää käsipussinsa, sai seurata myötä.

Waunumme olivat hywin mukawat; etuistuimella, jossa Kreeta ja minä istuimme, ei ollut kuontia; kun jatoi, niin me nostimme sateenwarjon päällemme. Waunissa oli monta monitruista taskua, joihin oli pistetty ewääksi woi-leipää ja kylmää paistia, rasiallinen sokeripaloja ja putelli waarainnestettä. Me lapset saimme kumpikin nifukutan, ja sitte menoon.

Jos tähän aikaan matkustetaan Saksanmaalla, kussa vanhempamme asuivat, niin mennään rautatietä. Meidän myllystä Karlsbadiin saattaa, jos höyryweturi on hevosena, päästä 24 tunnissa; mutta hevosemme eiwät olleetkaan höyryweturia eiwätkä höyryllä liikuneet, waan neljällä omalla jalallansa, ja senwuoksi joutuin matka hitaammin. Me wiiohimme kahdeksan päivää, sillä tulimme päivästä waan

5 tahti 6 peninkulmaa, ja otimme höfijan seitsemän kertaa. Puolipäivän aikaan pysähdyimme mihin sopi, milloin johonkin pieneen kaupunkiin, milloin kylään. Kylissä teitettiin potaattia, joita söimme kylmän paistin kanssa. Kaupungeissa taas, joissa yötä olimme, ostettiin uutta ewästä. Kun tuli jano, niin joimme wettä, wahan waarainnestettä ja sokeripalaan seassa. Woiimme siis erittäin hywin ensimmäisellä matkallamme. Eipä muistakaan huwituksesta puutetta ollut. Pappi leikki ja jutteli paljon kanssamme, enemmän kuin kotoa. Kussa hän aina asarvoisi, milloin pelkolla, milloin puutarhasa, milloin taas kuuunastusen ja kirjain kanssa. Waunissa ei hänellä ollut muuta työtä kuin panna arwoitustia meidän selwitettäväksemme tahti, kun pisti kouransa muutamia rahoja, antaa meidän arwata, oliko niiden tekemä summa tosan waito ei. Kosa oikein arwasi, ei mitään saanut, waan sen wäärin arwasi, sitä nensä näpähytettiin. Hywin lystiä oli sekin, kun pappi ja mamma puolisen hötyä menivät wahan kylään käwilemään; silloin me katsoimme waunuja, istuimme niissä kahden kahuietamme ja olimme olemme „herra ja rouwo“, jotka matkustawat maita ja maailmoja. Wäliin mentiin Amerikkaan, wäliin Afrikaan, wälistä Vämereenkin ja milloin taas mihinkin saareen, jossa asui kesyttömiä kansoja. Wälistä olivat waunut laivanakin, sillä eihän ainakaan laillia matkoja woiin kullea perheentiossa.

Moni teistä, lapsi kullat, tietysti woi ajatella, kuinka hupaista tämä kaikki oli. Mutta rautatiellä matkustettaessa ei ole puoliksiakaan niin lystiä. Siinä ei wäljasteta hevosia wanhain waunujen eteen, siinä ei ajajaa istu kutsipentillä. Tosin siinä sen sijaan aika parempaa wauhtia mennään.

III.

Ilmalaiwa.

Edellisessä kirjessäni puhuin meidän matkawaunniestamme; nyt otan tertoakseni teille toisenlaisesta ajoneuvosta. Waunuilta kuljetaan maan päällä, niin laaksoissa kuin vuortenkin hlitse. Dewojet wetävät waununloppaa, jota wierii eteenpäin pyörillä, milloin lowermin milloin hiljempaa. Talwella pannaan pyörien sijaan jalkat, sillä pyörät kulkewat raskaasti lumesja, waan reki liikuu sitä keweämmiin. Mutta se ajotalu, josta nyt tahdon puhua, ei kulje maan päällä, waan ilmasja, korkealla pilvien päällä. Oletteko koskaan nähneet ilmapalloa lentämässä? „Olemme“, vastaawat muutammat, „emme“, huutawat toiset. No, mutta paperileijan, jonka wanhemmat pojat panewat nousemaan, ainakin kaikki olette nähneet. Leijalla ei lufkaan ihminen woi istua ja lentää ilmasja, mutta ilmapallolla se wallan hywin käy laatuun. Ei se ole mikään pyörillinen waunu eikä retikään, waan laiwa, ilmalaiwa. Katsetkaa kumaa, jonka olen tähän piirtänyt teille. Sitä juurta pallia sekä kopsaa, jota sen alapuolesja riippuu, sanotaan ilmalaiwaksi, waikk' ei se tosin ole niin rakennettu kuin alus, jolla merta purjehditaan. Esittääkseni nyt teille, miötä se tulee, että ilmapallo lohoaa ylöspäin sekä wieslä woi kantaa aikalihmisiäkin, pitää minun ensin puhuman teille asioita, joita warmaankin joks päivä olette nähneet, waikk' ette sen enemppää niitä miettineet. Jos wieslaatte kimen weteen, niin se painuu pohjaan; mutta puuttiku kellu weden päällä, eikös niin? Te wieslaatte laudan lappaleen ilmaan, sepä ei siellä pshylään, waan putoaa maahan. Jos sentähden tahdotaan saada laimaa ilmasja uiwaan, niin ei sitä saa tehdä puusta; sen tulee olla keweämpi ilmaa, joks sitä on kannattawa. Ja miten tämä pannaan toimeen, siitä nyt aion jutella.

Ensin otetaan oikein wahwoa sikkilangasta, joks tehdään hengenpitäväksi, s. o. niin tiheäksi, ettei se läpäsje edes

Ilmalaiwa.

henkeä eli ilmaa. Tästä fikfikantaasta ommellaan hywin suuri pussi, josta on nimeltä ilmapallo eli balongi (ompa ilmapalloja, jotka ovat isompia kuin tavalliset huoneet.) Reistä, josta pussiin jätetään, täytetään tämä wiesillä kaajulla, eräällä ilmantajilla, josta on paljoa leweämpää ja ohjoisempaa kuin se ilma, jota on maan ympärillä ja jota hengitämme. Palloa täytettäessä pitää se pantaman lujasti maahan kiinni, sillä, saatuaan wiesin määrän kaajua, se paitalla kohoo ylös. Se suuri ylösalaixin käännetty ilmapallo on täytettyinä perunan näköinen, sillä jätetty reikä on alapuolella ja aivan pieni. Tämän reiän suulle nyt kiinnitetään se warsinainen laiva, tavallisesti leweä kopsa, josta on weneen muotoinen ja johon ne ihmiset istuvat, jotka aikovat lähteä ilmamattalle. Ompa se nyt hywin ihanata se lentäminen ilman läpi, kaupunkien ja kyljen, peltojen ja niittyjen, maiden ja merien, ihmisten ja eläinten päällä. Baha waan, että yhden ainoan asian wuoksi semmoinen matkustus on waastenmielistä ja waarallistakin. Kun wauuilla kulette, niin ajaja istuu kutsipenkillä ja ajaa herwofia, milloin oikealle, milloin wasemmalle; jos hän läistähyyttää ruoskaa, nepä nopeammin juoksawat, jos hän ohjista wetäisee, niin ne pshähtyiwät. Laiwalla purjehdiesanne perämies istuu peräsimen waraessa ja ohjaa laiwaan milloin minnekkin; wäliin hän sitä uittaa hywemmässä wedessä, wälistä laaksee rantaan ottamaan wäkeä laiwalle tahi päästämään toisia maalle. Ilmapurjehtija taas ei samalla tapaa saada ohjata laiwaansa; hän sen antaa nousta joko pikemmin taikka hitaammin, mutta seisattaa, mihin tahtoo, sitä hän ei woi; ilmapallo on kuin poikien paperileijakkin tulenpuuskausten wiskeltämänä. Lapset, kun olin yhtä wanhaksi kuin tekin, pienet hystäwäiseni, kuulin ferraan puhuttaman ilmalaiwasta ja minua kowasti halutti päästä osalliseksi semmoiseen ilmatulkuun. Mutta sepä silloin oli mahdotonta, sillä ensiksi ei meidän myllylle tullut ketään ilmapurjehtijaa, ja toiseksi, jos joku semmoinen olisi siellä lähnytkin, eiwät wanhempaini ainakaan olisi jalli

neet minun lähteä niin waaralliselle matkalle. Heinäkuor-
man päällä joetus sain istua, sillä Juho oli tarffa ajamaan ja hänen herwofensa säiht. Wanhempaini tiesiwät että me, lähdehämme niitystä, tulisimme onnellisesti takaisin, mutta ilmapurjehtija tietää ainoastansa, mistä paikasta lähtee; minne tulee, sitä hän ei tiedä. Kun laswain aikaihmieliksi ja saatoin tehdä mieleni mukaan, samoin kuin teidän wanhempainkin, jotka saawat tehdä mitä tahtowat, satuin minä lerta olemaan eräässä kaupungissa, missä ilmapallon piti nousta ylös. Sanomalehdessä ilmoitettiin: „Ensitulwana maanantaina kello 3 j. p. p. aikoo ilmapurjehtija herra Bernard lähteä matkalle; jos joku mieli tulla mukaan, ilmoittakoon itsensä“. Minä olin jo paljon nähnyt ihmeellisiä asioita, olin lerännyt paljon tietoja, mutta ilmamattakseen vielä ollut lähnyt ja ilmoitin siis itseni herra Bernardille. Kun tahdotaan wauuissa ajella, niin pitää panna herwoiset eteen ja juoksemaan. Jos taas lähdetään weneellä soutelemaan, niin täytyy airoilla ponnistaa päästäkseen eteenpäin. Kun tulin ilmalaiwan luokse, oli pallo vielä tyhjänä ja se piti ensin kaajulla täyttämän; tätä lesti joksinkin tauan; mutta wähitellen se turposi ja tangistui, lunnes tuli niin hengestä paituneeksi, että ne monet köydet, joilla se oli kiinni, tuskin kestiwät estämään sitä nousemasta ylös. Ilmapurjehtija astui kopsaan ja minä kansa. Meillä oli liput kädessämme ja heilutimme niitä hywästi jätöksi, sillä lukematon joukko katsojia seisoi ympärillämme nähdäkseen lähtewämme. Nyt päästettiin köydet irti ja ilmapallo alkoi nousta. Huraa! onnea matkalle, huusiwat ihmiset ja jäiwät seisomaan jalkaimme alle. Pian kohosi me kaupunkin ylitse, huoneukset pieneniwät pienenevästään ja ihmisiä emme enää woineet eroittaa; yhä korkeammalle nyt mentiin waan, seijaisimme kuin kiinnut ilmassa. Hywästi nyt, maa! huusin minä ja unsin olewani oikein alla päin ja alakuloisena, nähdeskäni olewani ihan yksin sen wentowieraan miehen kansa siinä ihmeellisessä laiwasessa. Jos pallo halkeisi tahi muu wahinko

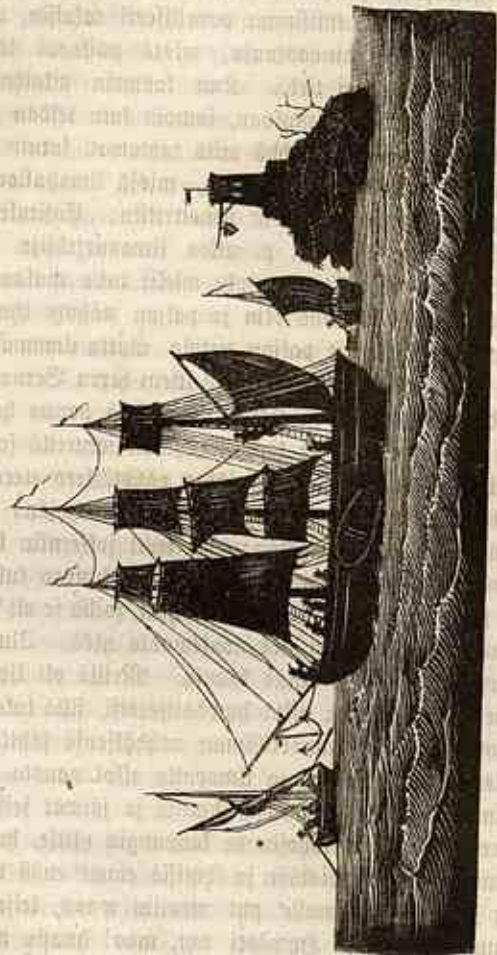
tapahuksi, niin täytyi meidän pudota rojahtaa alas, sillä niinhän wähä waltaa laiturilla oli aluksensa yli. Tiedätkö, lapset, mitä minä tein? Jos oikein mietitte, senpä tietyksi arvaatte? Mitä on ihmisen tekeminen, kun itse on wallan neuwotonua ja hänen omat woimansa eivät ensinkään hyödytä? Jumalaa muistaminen, lapsi kultaiseni; Jumala on taivaassa ja josta pailassa maan päällä. Jumalan kaikkiwaltiaisuutta minä ajattelin, kiitkessäni taivaan ja maan välillä, ja pelto häwisi kokonansa sydämeistäni. Ihmisellä on hynnäritys ja hänen tulee sitä käyttää tietojen saamisiksi ja lewittämiseksi; waarojen pelto ei saa estää meitä kokemasta tutkia luontoa. Jos lapsi uteliaisuudesta tai häilywästä mielestä antautuu waaraan, niin se syntii tekee, sillä se ei saa mihinkään ruweta ilman wanheppainsa luvatta. Tähtitaasruujen ihmisen sitä wastoin täytyy astua monta waarallista askelta elämänsänsä, ja jos hän sitä tekee Jumalan kanssa, ei mikään askel hänelle wahingoiksi ole. Moni tyllä saa surmansa semmoisisa tutkimisen hyrityksissä; mutta kuolema on waan ruumiin kuolemista, sielu ei kuole. Ja jos ihminen Jumalassa elää ja kuolee, niin woi sanoa: hän ei ensinkään saanut turmiota, nimittäin sielunsa suhteen. Täski kertaa, rakkaat lapset, tässä jo on tyllä.

IV.

Purjelaiwa.

Tässä kirjessäni ai'on kertoa teille jotakin wesilaiwasta. Tämä sana ei ole tawallinen ja minä sitä waan tähtän eroittaakseni sitä ilmalaiwasta. Wesilaiwoja on monellaisia, kuten weneitä, jaaloja, purjealuksia, höyrylaiwoja j. n. e. Pienet alukset kulkewat järwiillä ja jo'illa, suuret taas merellä. Pienempiä aluksia kai olette kaikki nähneet, warsinlin tähän aitaan, kuin saatetaan kulkea höyryweneillä lauas sy-

Purjelaiwa.

dänmaihin asti. Ilmalaiwa on uudempiä keksintöjä; wesialuksia taas lähtivät jo muinaisemminkin kausat. Ensimmäiset alukset sanotaan raketuiksi Foinikialaisilta, jotka asuivat Välimeren luona ja olivat naapurina Israëlikaisille, joista piplian historia tietää kertoa niin paljon launuita ja tärkeitä asioita. Foinikialaiset kun asuivat meren ranteella, heidänpäs nousi halu lähtemään kaukaisille maille. Alusensa he lienewät lähtäneet outoksi kowerrettuja puurunkoja tahi tukkilauttoja ja sitte vähitellen rakentaneet tähdellisiä aluksia. Jotain wesialusta saattaa ohjata niinkuin wauvoja ja senpäs vuoski se juuri onkin niin paljon etewämpi ilmalaiwaa, jonka pitää nouseman ilmaan wallan perämiehettä. Wainioita merenkulkijoita olivat nyhijempinä aikoina Wenetialaiset Italiasa, Hispanialaiset, Portugalilaiset, Englantilaiset ja Hollantilaiset, luonnollisesti kaikki meren luona asuwia kansoja. Jos tahdotte hyviä olla, niin pyyhdytte äitiä tahi wanhempia sisäjoja näyttämään teille nämät maat jollakin kartalla. Tiedättetö kertomuksen Robinsonista? Hän oli vuosikauksia ihan yksin eräällä waltameren saarella. Jos ei purjelaiwoja olisi, ei niin ihmeellistä kertomustakaan olisi kuin se Robinsonista, sillä ainoastansa aluksella hän saattoi tulla saarensa. Hywin tiedätte paitsi Europaa löytyvän neljä muunkin maanosaa; niistäpäs ette ilman lainwoita tiedäisiikään. — Nyt olen juttelewa teille jotakin erilaisista wesialuksista. Niitä on purjealusia, nimittäin semmoisia, joita tuuli lulettelee, kauppalaiwoja ja sotalaiwoja, sekä nyhijempinä aikoina myös höyrylaiwoja.

Kauppalaiwoiksi sanotaan niitä, joita on kauppiailta ja joilla kauppa käydään. Niissä on yksi, kaksi tahi kolme mastoa. Tiedättethän, lapseni, jota kaupungissa olewan ison määrän kauppiaita, jotka pitävät sekä kausasten että matutawarain kauppa. Kausat ludoetaan, nimittäin palttiinat, werat, j. n. e.; mutta matutawara eli siirtomaiden tawarat saadaan muista maanosista. Rahwia esimerkiksi tuodaan Itä-Indiasta tahi Amerikasta, teetä Kiinasta. Kun

muuttolinnut, jotka vuosittain tullessat pitkät matkat, eivät tuo muasjansa tämmöisiä hyviä aineita, niin pitää meidän itse lähteä niitä noutamaan. Kaikki eivät kuitenkaan voi matkustaa Brasiliaan tahi Kiinaan ottamaan jostaista lahwi- tahi teenaulaa, jota tarvitsewat; heidän pitää siis menenän kauppiaan luokse ja rahalla waihtaman itsellensä tarpeellisia tawaroita. Kauppias taas lähettää suuria purjelaiwoja kaukaisiin maihin ja semmoiset owat kauppalaiwoja. Jotainella laiwalla on kapteini, jonka käslyn alaisia kaikki owat, sekä merimiehet eli matruusit, jotka telewat kaikki työt, että luonnollisesti myöskin peränpitäjä eli tyhymanni, jota on yhtä kuin wauvojen ajaja. Laiwojen sisustaitos on hywin miisaasti ajateltu. Jotainen pienempikin loukko on kätettyhä johonkin tarpeesen, sillä pitäähän pitiille matkoille ottaa mukaan waroja runsaasti. Katselkaapas waan, miten paljon ruokatawaraa semmoinen ihmisjoukko, mikä purjelaiwalla useinkin on, tarvitsee matkassansa, jota wälisiä kestätä wiikkoja, wieläpä kuukausiakin. Semmoista erillistä säilyä, kuin teidän makuuhuoneessanne, ei laiwasissa ole ensinkään; siinä owat makuusijat seinän sisästä melkein kuin piirakkeet päällystyksen.

Sotalaiwat eivät ole kauppa warten, waan niitä käytetään silloin, kuin ne kausat jotiwat toinen toisensa kanssa, jotka meri eroittaa toisistaan. Semmoiset laimat warustetaan sotamiehillä, kannunilla ja muilla kaikellaisilla sotaaseilla. Monta suurta ja wéristä tappelua on tapeltu merellä. Kun kaswotte ihonmitti ja saatte lukea muiden kansain historiaa paitsi pipliallita, niin saatte myös kuulla meritappeluista. Muinaiseen aikaan taisteliwat Kreikkalaiset ujoissa semmoisissa tappeluisissa, joista wästebedes warmaankin luette hywin mielellänne, summinkin pojat, jotka nyt jo paljon pitävät sapelista ja pyölystä ruoskan rinnalla.

Höyrylaiwa on alus, jota ei tarvitse purjeita, jota ei tuuli luleta, waan jolla on kone, mikä panee rattaat lii-

lumaan ja niiden kautta laivaa eteenpäin menemään. Usealla järvellä meidän maassa nyhjänsä kulkee höyryveneitä; niitä eivät tietysti useimmat teistä, lapsulaiseni, ole nähneet. Oikein onkin launis katsella, miten semmoinen pitkä alus korkeine piippuinensa mennä sujuttaa wettä pitkin. Höyrylaiva kulkee tavallisesti nopeammin kuin purjealus, sillä sen ei tarvitse huolia tuulesta, jota joskus täy suoraan vasten laivaa, waan ei kuitenkaan estä sitä kulkemasta.

Kieto setä on iäsfään kullunut pitkä matkat. Minä, näette, olen käynyt Amerikassa, Itä-Indiassa ja Afrikassa. Ett'en laittii näihin paikkoihin ole matkustanut mukawissa waunuissa enkä ilmapallosaksaan, senhän tyllä hymärtänette, sillä filtoja waltameren ylitse ei ole eikä taas ilmasaksaan saada niin pitkiä mattoja kullea, kun, kuten jo sanoin, ismalaiwalla ei ole perämiehtiä, joka mielenä mukaan woisi tien ja suunnan määrätä. Olen siis matkustanut wetsilaiwalla päästäkseni muihin maanosiin. Itä-Indiaan minä matkasin purjelaiwalla, mutta Amerikaan ja Afrikaan höyrylaiwalla.

Seuraawassa kirjeesäni kerron teille toisenlaatuiseista kulluneuwoista, jota sanotaan erämaan laiwaiksi. Tiedättelkö, mikä se on? Kokekaapa arvata. Erämaa eli aawikko ei ole mikään wedenpinta, waan hietalakea; mutta hiedassa ei purjealus eikä höyrylaiwakaan voi liikkua.

V.

Erämaan laiwa.

Nyt me lähemme hywin kummalliselle matkalle. Kuten tämän edellisesä kirjeesäni sanoin, ei mikään laiwa voi uida erämaan läpitse, kun se on paljasta hietaa. Näillä hietamerillä läyttävät ihmiset matkataksensa kameleja, joita senwooksi sanotaan erämaan laiwoiksi. Erämaa eli aawikko on

Erämaan laiwa.

hedelmätöntä, paksulla hiedalla peitettyä maata, jossa ei kas-
wa puita, ei pensaita, ei ruohoa, ei kullia. Erämaassa et
tapaa lähteitä, et puroja etkä jokia. Vainoastansa muuta-
mieheä lohdin on hedelmällisiä paikkoja, saarten näbisiä, missä
ruohoa lähtee maasta, joitakuita pensaita viheriditsee ja joku
lähde porisee; semmoisia saaria hietamereessä lanotaan kos-
teiloiksi. Suurimpia aavikoita on Sahara Afrikoissa; Ara-
bian erämaan Afriassa te tietysti paremmin tunnette, sillä
siellähän Israelilaiset maastelivat neljäkymmentä vuotta,
jolloin Mojes Jumalan kästystä pelasti heidät Egyptin wan-
teudesta ja orjuudesta. Sellaisen erämaan kautta kulkemi-
nen on kowin waiwalloista, sillä wuunnilla on mahdoton
päästä paksun ja kuivan hiedan läpi. Arapilaiset aina rat-
sastawat erämaan poikki, enimmäen kamelilla. Tavallisesti
monen monituista henkeä, enimmäkseen kauppiota, juostuu
keskenänsä kulkemaan yhdessä se waarallinen matka. Heillä
on silloin kokonainen karja kameleja, joita pidetään luorma-
eläiminä eli juhtina ja joiden selkään suuria kantamuksia la-
dotaan. Semmoinen kamelikarja hyinä tienneuvojain ja mat-
kustajain kansa on nimeltä kauppatukue. Kun meren yli
matkustetaan, niin otetaan mukaan suuret warat ruoka-ai-
neita, siihen vielä juomavettäkin, sillä meren wettä ei saa
juoduksi. Erämaan laivan täytyy samoin kantaa juoma-
wettä selänsänsä; mutta ompa sillä watsasjain sitä. Eitös
tämä ole hywin ihmeellistä? Kamelin mahassa on nimet-
tään eri kammio eli pesäke, jossa melkoinen määrä wettä
pysyy puhtaana ja raitisena juuri kuin astiassa. Joskus
tapahuu, että kamelin täytyy tästä omaista wesiwarastansa
antaa ihmisillekin, luonnollisesti toki waan suurimassa hä-
tätilassa. Kun kauppatukuetta kohtaa onnettomuus, kun ei
se oikeaan aikaan woi päästä sille kosteikolle, mistä saa uusia
wesiwaroja, ja kun säkit ja astiat jo owat tyhjennettyinä,
silloin täytyy ihmisen, ett'ei itse janoon kuole, ruweta teu-
rastamaan joku kameli ja juo sitte janoonsa sitä wettä, jota
löyhtää kamelin watsasta. Se teistä, lapseni, joka on wan-

hempiensa kansa ollut ulkomailla, Dresdenissä, Berlinissä
tahi muussa pääkaupungissa, on warmaan myös käynyt jos-
sakin eläintarhasta, sillä semmoisia tavallisesti on kai-
kissa isommissa kaupungeissa. Sellaisessa eläintarhasta
olette silloin nähneet ulkomaanin eläimiä ja niiden seassa
kamelejain. Myöskin menasferioissa eli eläimistöissä niitä
joskus saa nähdäseen, waikka tosin Suomeen kowin harwoin
kameleja on tullut.

Kamelilla on kaksi raswalyhttyrää selässä, dromedarilla
waan yksi. Nämät raswalyhttyrät owat tällä eläimellä wa-
rajällyn eli aitan tapaisina. Niinkuin se mahassaansa sääs-
telee wettä saattoaksensa hädän hetkellä sitä nauttia, samoin
se myös säilyttää raswaa lyhttyriensä. Kun sillä on run-
saasti rawintoa, niin lyhttyrät kaswawat, mutta jos se näs-
kää näkee, niin se saa elinwoimaa näistä lyhttyriensä,
joita siinä tapauksessa wähenewät. Semmoisesta eläimestä
luonnollisesti on suuri hyöty matkoilla erämaassa; se lai-
wan tawalla kantaa kaikki ruokawarat, tawarat ja ihmiset
sella jaksaa mitä laueemmin kärsiä nälkää ja janoa tämmöi-
sissä hedelmättömissä paikoissa. — Sellaisellakin laiwalla
minä olen kulkenut. Kun rautatietä tahi wuunnissa tahi
höyryweneellä kuljette paikasta toiseen, niin tiedätte illalla
joko pääsewänne matkanne perille taikka tulewänne johonkin
höyijään. Siellä löydätte huoneen lunnossa, wuoteen teh-
tyä ja chläpä vielä iltaispöydänkin katettuna. Erämaassa,
kun minä kamelilla yhdessä kauppatukueen kansa kuljin
tätä matkaa, ei ollut ensinkään huoneuksia, mihin poiketa
jaattoi: kameli kantoi selänsänsä minun katetun pöytäni, wal-
mistetun wuoteeni. Auringon laskeutua me seisahduimme ja
otimme homajamme alas kamelin selästä; oli nimittäin mui-
den kaitelaidsten kalujen joukossa myös teltti, joka pysty-
tettiin hiedalle ja jossa minun piti nukkumian. Myöskin
matkatoverillani oli teltti maassa ja ei aikaakaan kuin oli
koko jono telttiä pystytettyä. Iltaista emme myöskään woi-
neet haukia mistään rawintolaasta, sillä semmoistahan ei

ollut yhtään tällä hirmuisen autiolla lakealla; erämaan laiva lantoi selänsänsä sekä yösijat että ravinto-aineet. Neljä viikkoa festi matkamme; josta ilta lewitettiin teltit pystyyn ja joka aamu ne taas purettiin ja asetettiin tallelin jelskään. Helppoa ja mukavaa ei semmoinen matkustus juinkaan ole, vaan erittäin merkivistä. Erämaan laiva on hyödyllinen eläin, eikä niin, lapsi kullat?

VI.

Höyryvaunu.

Kun teenkeitin, täynnänsä kiehuva wettä, seisoo pöydällä ja hywä äitinne laittaa teetä, tahi kun työkkipiika nostaa ruokapataa tulelta, niin näette pilviä, jotka siitä lohoawat ylös ja sawun tapaisina haihtuwat ilmaan. Mutta sawua eivät nämät pilwet olekaan, vaan höyryä, jota lähtee kiehuwasta wedestä. Jos ten sanoisi teille, että höyryä saatataa werrata hewoseen, niin warmaan sitä nauraisitte ja ehkä arwelisitte, että eihän hewonen ensinkään ole sen höyryn kaltainen, jota nousee teenkeittimestä tahi soppawadista. Tojin eivät he ulkomuodoltaan ole toinen toisensa kaltaiset, vaan woimansa suhteen. Hewoiset saawat waunun liikkumaan, samoin myös höyrykin. Jos te joskus wanhempienne tahi muiden tuttavien seurasja matkaatte Helsinkiin, niin sen tyllä nähä saatte. Siinä wetää höyry koto jonon isoja matalalais waunuja, joissa on satoja henkiä wäkeä, ja vielä sijaffi useita tawarawaunuja. Monta vuotta sitte, kun Niisto jeta vielä oli lapsena, ei ollut mitään höyrywaunuja, sillä nämät keksittiin wasta myöhemmin. Kun siihen aikaan matkasimme äitimme wanhempain luolfe, jotka asuivat 8 penikulman päässä meidän myllyltä, niin läksimme kotoa aamulla warhain, kulsimme koto päiwän, syötimme hewosiamme puoltpäiwän aikaan, olimme yötä eräässä pikkulapungissa,

Höyrywaunu.

matkasimme vielä koko seuraavan päivän ja tulimme vasta illalla perille. Nyt kulkee saman matkan pyölessäkolmatta tunnissa. Niin juuri on eroitus höyryn ja hevosen voiman välillä.

Rautatiellä kulkeminen on hyvin merkittävä ja samalla myös huvittavaa. Onpahan se lystiä, kun enemmän kuin kolmen peninkulman wauhdilla tunneissa lennetään eteenpäin. Kun ajetaan lyhyillä tahi omilla hevosilla ja ajaja heiluttaa ruoskaansa, niin aina tulee säälä hevos-parloja, joiden useinkin kowimmaassa päivän helteessä, jolloin ihminen tuskin käydäkään tahtoisi, tähtyy juosta ja vielä päällisiksi wetää raskaita wauvoja suuria wästämäisiä ja paksuja hie-
dassa. Jos joutu on launiasta, niin tosin mieluisemmin kuljen omilla hevosilla kuin rautatietä; mutta joutuisaasta ja halivemmasta matkan perille pääsemisestä on kuitenkin niin paljo hyötyä, että jokin ennenkin lähtee rautateisiin. Serkkuni Kaarle, josta kansa monta kertaa matkustin, ei koskaan woinut juostua tähän joutuisuuteen ja kiireeseen. Kertaa useammin tapahtui, että kun hän isitan wauvuosa ajaen tuli rautatienkartanoon, niin jopa wihelsikin höyryweturin (lokomotiivi) ja wauwunua meni menojaan. Ensi kerralla hän tyllä huusi: „odottakaa, odottakaa! minä kansa tahdon mukaan tulla!“ mutta höyryweturilla ei ole korvia, se menee waan nensänsä myöten eteenpäin; höyrylaida ehkä olisi minunakin odottanut, mutta höyrywauwu ei huoli mistään. Kerran taas tuli Kaarle serkkuni oikseen aikaan ja pääsi mukaan. Tiellä tuli hänen nähtä, hän astui ulos wauvusta Hywingällä ja meni yhdeksä muiden matkustajain kansa pyhäsepaikan jalkiin yhämaan. Pitäisi ryntäwät laikki pöydän eteen, lusa ottaa lupin lahvia, lusa pyytää putelin olutta, mikä sieppaa woileiwän juuston kansa, mikä woileipää ja wafikanpaistia. Kaarle serkku tunkei se wafalleen edes ja silmäilee ruokia; kahwi on hänestä ylen kuumaa, olut liian wälewätä, juusto kuitua, wafikanliha liian wähan paistettua, paras lienee ottaa puteli selteri-

wettä: ei tosi, onpahan leiwostakkukin tyllässi. Jätu sitte pöydän ääreen, panee piippunsa ja sytyttää sen, ja asettaa lautasen eteen. So wiheltää lokomotiivi. Mitä nyt? joku juna lähtee? „Tule pian!“ huudan minä. Kaarle serkku ottaa muristen leiwostakkunsa, unohtaa piippunsa ja tornelee koko seuraavan wälin. — Mutta niinpä sen aina läh, joka lapsuudessaan on tottunut hitaaksi eikä ottamaan ajasta waaria. Toiwoni on, lapsi kullat, ett'ei lusaan teistä ole serkku Kaarlen tapainen; mutta jos kuitenkin joku ansaitsee saada nimen serkku Sitainen, niin hän aina muistakoon, että hänen pitää mennä eteenpäin höyryllä, sillä muuten hän jää laikista muista ihmisistä perään, ja sepa se pahinta on. Eteenpäin, lapset, eteenpäin, näin kuluu aina elämässä! — Hywästi nyt waan!

VII.

Aarniometsä.

Kun matkalle lähdetään, niin tavallisesti paljon nutta nähdään. Tähän asti olen kertonut teille laitenlaista siitä, miten eri tavalla matkustetaan, waan en ensinkään, mitä matkoillani olen nähnyt. Sen nyt tahdon tehdä. Hywimpä tietänne, lapsi kullat, mikä metsä on, sillä tietysti joistus olette semmoisen läpitse kulleneet; mutta mikä aarniometsä on, siitä hywin harwat teistä tietänewät. Kylläpä aarniometsänsäkin on lapsia, muttu tuosinpa ainoakaan näitä kirjeitäni sinne tulee. Aarniometsä on metsäin seassa sama kuin jättiläinen ihmisten joukossa, nimittäin hywin iso ala maata, johon mahdottoman suuria ja wanhvoja puita on kaswanut ja jotka owat sidottuina toisiinsa pensaille ja muilla kasweilla, niin ett'ei semmoisessa metsässä ollenkaan saata läwellä niinkuin meidän metsissä. Senlaisia aarniometsiä wataan laulaisissa maissa, missä wähi ihmisiä asuu ja missä

Aarniometsä

punt siis saavat vuosijatoja kasvaa rauhaassa lenetkään estämättä. Meillä kaadetaan punt osittain huoneiden ja laivojen rakentamisiksi, osittain poltettaviksi. Meidän metsässä on myös eläimiä, waan ainoastaan jäniksi, kettuja, susia ja karkoja; mutta aarniometsässä saa nähä useita jultia petoeläimiä, joita waan eläimistöistä eli menaferioista ja kuuatirjoista olette tulleet tuntemaan. Vienen jo ehtä puhunut minulla olewan niin lowin suuren halun matkustaa; mielelläni tahtoisin oppia tuntemaan koso maan, wiesläpö mennä kuuhunin, jos waan mahdollista olisi; mutta sinnepä eivät ihmiset pääsne, sillä waikka ilmalaiwalla woi päästä pilwiin saakka, niin sieltä wieslä on matkaa kuuhun. Minä olen jo nähnyt paljon asioita, olen nähnyt isoja kaupunkia, pieniä kaupunkia, tyliä, metsiä, peltoja, niittijä, puutarhoja. Mutta kun aina olin ollut ihmisten parissa, aina semmoisilla seuduilla, joissa heti saatoin nähä ihmisten läpien työtä tehneen; niin nyt olin aivan utelias näkemään, miten laita on niissä paikoissa, missä ei ihmisiä oleskele. „Aarniometsä“, arwelin minä, „sepa oikein ihmeellisesti näyttänee. Siellä ei ole ihmisen jalka läynyt milloinkaan“. Läskin siis menemään, ajoin troskalla rautatienkartanoon, sieltä rautatieltä Helsinkiin, täältä höyrylaiwalla „Alexander“ Vyyppeliiin ja sitte Hampurista purjelaiwalla Amerikkaan. Siellä tulini ensin suureen kaupunkiin, sillä aarniometsää ei heti meren rannalla ole. Tässä kaupungissa tapasin erään miehen, joka mieli myydä minulle jonkun alan aarniometsää. Hän näytti minulle kartasta, missä se oli, minä maksoin hänelle vähäisen summan rahaa ja läskin sitte etsimään metsätilustani. Minä tiesin saawani siellä olla ihan yskin entä löytäwäni mitään huonetta entä mitään ruokaa; tiesin pitäwän itse rakentaa huoneeni ja itse hankkia ruokaa. Huoneuksen rakentamista wästen täytyi minun kaataa puuta aarniometsästä ja sitä en woinut tehdä kynnäweitsellä, joka oli taskusani. Aarniometsässä pitää oleman salwomiehenä ja sentähden ostin työkaluja. Wieslä oli hantkiminen itselleni pyssytin, jolla

saatoin ampuu paistin itselleni, sekä myös maanviljelijöitä luja maata muolatakseni ja potaatteja istuttaakseni. Sitte tuljin monta päivää erästä, Mississippin nimistä, josta ylös päin ja tultuani siihen paikkaan, kussa piti noustani maalle, otin suuren taluarkkuni ja läksin hakemaan lähimmästä uudistilallista. Tämä oli jo varallinen mies ja häneltä wou-
rasin hevoset ja rattaat mennäkseni omaan aarniometsääni. Viimein jo yksinäni olinkin orkkuneni jättäjä metsästä. Kuinka toisin oli minusta kaikki kuin mitä olin odottanut näkeväni. Puita, puita, yhä waan puita, pensaita, pitkää heinää, kaikenlaisia kasveja, kaikkia sekaisin, ei eninkään a-
cata maata. Huonetta rakentaakseni täytyi minun ensin raivata maa. Arwannette sen, mihin pulaan minä jouduin, waikka oli kaikenlaisia lapineita. Kuitenkaan ei hätäni ollut niin suuri kuin ensi alussa luulin. Naapurini, jotka jo jon-
kun aikaa olivat asuneet aarniometsässä ja joilla oli huo-
nerakennukset ja pellot, tekivät minulle apua. Muutamassa
wiikossa tuli pölkkyhuoneeni valmiiksi. Se tehtiin pyöreistä puunrungoista, jotka pantiin päälletyksi, ja siinä oli ik-
nat kolmella puolen ja ovi neljännessä seinässä.

Nyt minä siis olin uudistilallinen — siksi nimittäin sanotaan maanviljelijöitä Amerikan aarniometsässä. Usein-
kin asuwat uudistilalliset monen peninkulman päässä toisistaan. Jolla on waimo ja lapsia, hän kyllä saa elettyä tään-
laisessa yksinäisyydessä; mutta minä kun olin wallan yksin, niin tämä oloni useinkin oli minuista kamalata. Vähimpänä naapurinani oli hirviö, wilkkoja, metsäkalakunoi, käär-
meitä, sommakaita, sarhuja, kullarohiiria, j. m. Jos minua halutti tulla ihmisten pariin, niin täytyi lähdä kuusi seitse-
män wirstaa aarniometsän läpi. Kolme vuotta jaksoin minä kärsiä tällaisesta elämästä, mutta sitte mielestäni jo olin saanut tarpeekseni, sillä uteliaisuuteni oli tyydytetty.
Tulikin sitte luokseni muuan mies, joka mieli ruweta asu-
maan tässä. Naapurini olivat nimittäin hänelle kirjoitta-
neet täällä olewan kaupaksi pölkkyhuoneitten ynnä myös pel-

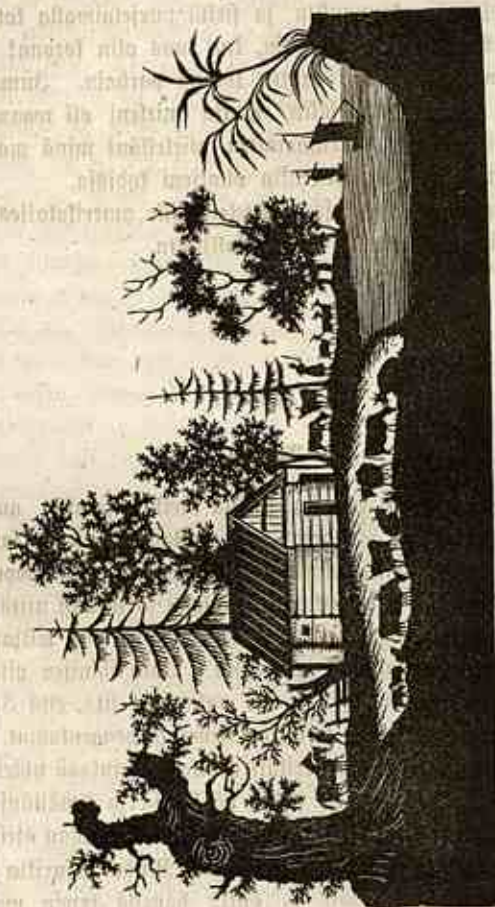
tomaita. Mies oli iloinen, kun sai ostaa valmiit kaswu-
maat, ja minä möin hänelle kaikki, ktsin työkalunikin. Itse
läksin sitte jalkaisin Mississippin joelle, sitte höyryweneellä
New-Orleansin kaupunkiin ja sieltä purjelaiwalla kotiin ta-
kaisin. Kuinka minä iloitsin, kun taas olin kotona! Kai-
kialla on hywä olla, mutta kotona parhain. Sumala oli
kansjani aarniometsästäkin, mutta mieleni oli waan kotiin
ja sitä ikäwöitsin. Erinomaisen mielelläni minä matkuste-
len, mutta paras on kuitenkin ollaakseni kodissa.

Tulemassa kirjessäni juttelen teille amerikalaisesta far-
mista eli maatilasta ja uudistilallisista.

VIII.

Farmi.

Viimeis-kirjessäni lupasin puhua teille jostakin amerika-
laisesta farmista. „Farm“ on englanninkielinen sana ja
merkitsee vähempää maatilaa; „farmer“ on tilan wouraja
tai tilanhaltija. Amerikassa sanotaan farmeriksi niitä, jotka
joko itse ovat tehneet jonkun alan aarniometsää wiljamaaksi
taiika ostaneet valmiin uutiistilan. Joka ihmisen pitää te-
kemän työtä, muuten hän ei ole ansainnut sitä, että Sumala
on lahjoittanut hänelle terweet jäsenet ja hengenlahjat. Ih-
misen työnteko on hänen erilaisen tilansa mukaan yhteis-elä-
mässä. Wirstamies tekee työtä päällensä ja hnyllänsä, sa-
moin myös oppinut. Sotamies oppii käyttämään aseita, ja
lästihöläinen harjoittaa ammatiansa. Myös leifarikin työ-
sentelee hymin ahkerasti ja onkin hänellä towin waikeita
töitä. Glenlatfottawa on jokinlainen, joka ei työhön kytene
taihi jolta työtä puuttuu. Myöskin waimoihmisten pitää
oleman ahkeria, niinkään lastentkin; saattawatpa pienoisetkin
tehittää tilloja, kutoa sukkaiteita, palmitoita, pistellä ompe-

Farmi.

lumeistä eli mynsteriä, piivrella j. m. Ihminen on luotu tekemään työtä, ja toisaalta taas on niitäkin ihmisiä, joiden täytyy työtä tehdä voidakseen elää. Niin on erittäinkin maanviljelijäin laita. Nyt wien teidät amerikalaisen farmerin luokse. Tuossa hän asuu pölyhuoneessa, jonka hän on rakentanut naapuriensa avulla. Mutta hän tarvitsee ruokaakin. Ensi aikoina häntä naapurit auttavat, lainaavat hänelle leipää ja potaatteja, mutta waan niin kauan, kunnes hän on kaatanut kaikki huoneen ympärillä seisovat puut, wäentänyt lannot ja juuret maasta ylös jeta työntänyt ja tyhjännyt. Jos uusi farmeri on laiska, niin hän woi kuolla nälkään tilallaan; mutta jos hän tekee työtä, niin hän saa enemmän satoa kuin vuodessa tarvitsee, jotta woipi myydä mitä yli on. Minä tunsin erään herra John'in, jolla oli kaunis farmi ja jonka luona asuin kokonaisen vuoden sitte kuin olin oman farmini myhönnyt.

Herra John oli kauan elänyt aarniometsässä ja hänen läheisyytensä oli ajettunut koto joukko perhekuntia; monen penintulman laajuudella oli pölyhuoneita ja niiden ympärillä wilaamaita, ja herra Johnin farmi oli melkein niiden keskellä. Joka farmilla asui perhekunta, muutamilla oli palkollisiaakin, waan ei suinkaan usealla, sillä tavallisesti farmeri itse waimonensa ja lapsuensa toimittaa kaikki työt. Kirkkoa ei tällä seudulla ollut; jumalanpalveluksessa käydäkseen täytyi niiden asujanten kullea pitkät matkat. Mutta kaikki kuitenkin laipašivat keskenäistä yhdistymistä palvelemaan Jumalata, josko ei mihinkään kirkkoonkaan papin työ. Myöskin mielsiwät asujamet panna koulun toimeen, sillä hystiystien perheitten oli towin waikea opettaa lapsiansa, kun ei kukaan siihen ollut aikaa. Miinpä sitte herra John, hän kun asui kaikkein naapuriensa keskellä, päätti rakentaa koulutalon ja ehdoitteli minua koulumestariksi. Minulla ei ollut mitään sanomista sitä vastaan ja lupasin jäädä tänne siffi kuin erään farmerin poika, joka oli lähtenyt Europaan opimaan ja harjautumaan koulunopettajaksi, sieltä palajaisi

takaifin. Muutamassa viikossa valmistui koulutalo. Siellä minä istuin lapset ympärilläni ja opetin heille lukemista, kirjoitusta ja luvunlaskua. Sunnuntaisin koulutivat suuret ja pienet koulutaloon ja minä luin heille raamattua ja pidin rukouksia. Suurella mielihyvällä vielä muistelen tätä aikaa. Matkanhaluinen Risto setä oli nyt sidottuna kiinni isoksi aikaa. Saatanpa melkein sanoa sitä vuotta suloisimmaksi koto läheksi, jonka elin koulunopettajana farmilla, ja tästä virasta en luopunutkaan ennen kuin se uusi opettaja saapui paikalle. Minun koululapseni saataisivat olla esikuvana teille, sillä he olivat ahkerampia kuin tavalliset koululapset Euroopassa. Auringon nousussa piti heidän ruveta auttamaan vanhempiansa karjan hoidossa ja toimittamaan kaikenlaisia askareita; koulutunnit oli minun soveltaminen näiden töiden mukaan. Te, ystäväiseni, ette voi ajatella ja arvata, kuinka monet tehtävät näillä farmerien lapsilla on. Muistakaa heitä, kun teillä joskus ei ole halua heti tehdä sitä työtä, jota tehtäväksenne on pantu. Täyttäkää aina velvollisuutenne, olkaa tottelevaiset ja eläkää mieloinaan unhottalo Jumalan antamaa läskyä: „rukoukset ja tee työtä!“

IX.

Sokerimaa.

Kuka lyö wetoa mun lausjani? Minä sanon: kaikki lapset shövät mielellänsä sokerikattuja, leivoksia ja marjahilloja, juovat mielellään sulaata ja muuta, jota vaan mafeata on. Eipä kukaan lyö wetoa, sillä ei kukaan lausu minun väitöskäntäni vastaan, kaikki ovat wakuutetut siitä, että minulla on oikein mielehistä ruoan höyhetettä. Senpä wuoksi luulentkin teitä huwittawan saada kuulla jotakin sokerin todista. Joku aika sitte kuulin puhuttawan eräästä tyttärestä, joka piti niin

Sokerimaa.

paljon äitinsä soferituosasta, waan ei milloinkaan uskaltanut anoa soferipalaa, vielä vähemmän ottaa semmoista ilman luvatta. Tämä tyttönen päätti laittaa itsellensä soferimaan. Kun isä kewäällä panetti potaatteja isoon peltoon, niin tyttö ahkerasti kaitseksi oman puutarhansa pieneissä penkeissä. Saatuaan maan hywin pehmitettyksi ripoittelee hän siihen soferimuruja. Siitäpä nyt tuli aika juhla; ei kuitenkaan mikään elojuhla tyttöfelle, waan pienille lintusille, jotka nokkivat laiksi soferin muruset suuhunsa. Vanhemmat tosin nauroivat wahan, mutta samalla he myös janoivat Sumalan antaman ainoahtansa siemenien kasua, esimerkiksi lauran, rukiin ja riisin jyvien, niin myös potaattien j. n. e. Te, pikku ystäväni, jo laiteti tiedätte ett ei walmista soferia woida kylvää eikä koota. Mutta mistä sitte soferia saadaan? Farmilla asuesjani minäkin joka wuosi kotosin soferia; mutta minulla ei mitään soferin kaswatusmaata ollut, soferia juoksi minulle puista waan. Mississippin joen luona nimittäin kasuaa erästä puunlajia, nimeltä soferiwahteri, jonka nesteestä eli mahlasta sen maan asukkaat keittävät soferia. Kun neste kewäällä puihin kohoaa, niin ne jaawat uudet lehdet. Tähän aikaan wuotta on soferiwahterin neste hywin makeata. Silloin minä ja naapurini muuttimme muutamiksi päiwiksi metsään. Siellä oli meillä erittäin pölyhyhuone, jonka suuressa tiebessä oli tilaa awaroille rautapadoille. Soferiwahteriin wäännettiin reitit, niihin pistettiin pienet putket ja niiden alle asetimme sangot. Soferineste sai sitte walua santoon, tästä se laadettiin pataan ja keitettiin siinä. Sen makean nesteen alle tekeythi nyt siirappia, joka jäädyttihänsä hyythi soferiksi. Tällä tapaa ei kuitenkaan saada semmoista soferia, jota puodista ostetaan, sillä sitä walmistetaan soferiruowon tahi wallojuuriffaan nesteestä.

Amerikassa on suuria soferimaita. Soferiruolajien hyythä hyydään ne poikki ja laiksi neste puserretaan ulos. Tämänkin neste keitetään ja sitä sanotaan sitte soferijannaksi, josta sittemmin isoissa waaprikkoissa suurella työllä walmis-

tetaan niin sanottuja soferiketoja. Soferin kaswatusmailla Amerikassa tarwitsee niiden omistaja monta ahkerata kättä hoitamaan niitä. Kun meidän maassa maonwiskelijä mielti lyntää peltonsa ja korjata eloa, niin hän joko pestaa itsellensä palkollisia taitta työmiehiä päiwäpalkalle. Niille ihmisille, jotka tahtowat hänen luonansa työtä tehdä, sanoo hän: „minä annan teille asunnon, ruoan ja palkkaa, tahdotteko tulla palvelukseeni?“ Työntekijät suostuivat siihen ja jäawät olemaan hänen luonansa niin kauan kuin isäntänsä tahi he itse tahtowat. Amerikassa tosin myös saattaa pestata työmiehiä; mutta siellä on myöskin tapa ostaa työmiehiä samoin kuin pöytiä ja laappeja ostetaan. Semmoisia sanotaan orjiksi. Toisilla on jywä, woita, willoja, kankaita ja muuta tawaraa kappaksi, toiset taas ostawat näitä, kun näitä tarwitsewat. Amerikassa pidetään orjamarckkinoita, joissa saapi ostaa mustia työntekijöitä. Ken jonkun neeklerin ostaa, hän saa tehdä hänen suhteensa mitä waan tahtoo, ja neekeri ei saa kostaan lähtä herransa luota; ei sittedään, waikka tahtoisi hakea itsellensä toista palveluspaikkaa, sillä hän on herransa oma juuri kuin mitä pöytä tahi pytty. Saattaapa herra vielä myöskin hänet, jos tahtoo. Tämä tällainen asia on kowin surfeata ja se on nostanut paljon riitaa ja sotaa maailmassa. Useat herrat pitävät orjiansa hywin pahasti; mutta on niitä joukossa parempiakin ja sen minäkin näin. Tunsin siellä Amerikassa erään englantilaisen herran, nimeltä Harris, joka oli suuren soferimaan isäntä. Häntä neeklerinä sydämellisesti rakastiwat, sillä hän oli isänä heille ja piti heistä huolta laikella tapaa. Harris herralla oli kaffi lasta, poika William ja tytär Alice. He usein leikkivät neeklerin joukossa ja hywin erinomaista oli nähdä näitä kasta heidänwalleata lasta pikimustain työmies-ten joukossa. Heidän paras ystäwänsä kuitenkin oli Dawid, sillä hän teki laikkia mitä suinkin woi heitä huwittaaksensa. „Mistä saisimme opettajan Williamille ja Alicelle?“ sanoi fertia Harris. Dawid oli opinkaluinen nuorukainen, hänpä

tarjoutui näiden opettajaksi. Jkä nauroi sydämen pohjasta, sillä Dawid ei itselään osannut lukea eikä kirjoittaa. Mutta lapset olivat vielä pieniä ja muista Dawid tahtoi ruweta lähymmään koulua oppiaksensa lufemaan ja kirjoittamaan. „No“, ajatteli Jkä, „jos pojalla on niin hywä halu käydä koulua, niin käytköön sitte“. Vähitienossja oli koulu. Sinne läheteittiin Dawid ja pantiin pieninten lasten joukkoon. Hän oli niin erinomaisen ahsera ja tarkkaawainen, että opettaja pian rupefi opettamaan häntä yksin. Dawid oppi nyt ei ainoastansa lufua ja kirjoitusta, waan myös uskonoppia, niin että woi tulla kastetuffi. Hänen wanhempanfa eiwät olleet kristityitä, waan palanoita, ja semmoisena häntin oli tullut Afrikasta meren yli Amerikkaan. Kun hän oli lasteen saanut, oliwat molemmat lapset jo kaswaneet niin suuriksi, että hän saattoi ruweta opettamaan heitä. Dawid piti heistä paljon ja he hänestä, niin että lufeminen edistyi oikein hywin. Wäliajoilla lufi Dawid hywiä kirjoja ja oppi niistä yhä enemmän, niin että saattoi monta wuotta olla lasten kotiopettajana. Kun nämät sitte lähetettiin muutama Londonin koululaitokseen, seurasi Dawid myötä ja lufi yliopistossa niin paljon, että pääfi papiksi. Sittemmin palasi hän Amerikkaan selä käänytti ja kastoi kristinuskoon paljon neekerejä.

Ei muuta kuin hywästi nyt, lappikullat. Jos eläessäni vielä kerta tulen Amerikkaan, tottahan saan sanoa teurweisiä teiltä sille hywälle Dawidille.

X.

Teen saanti.

Tämän edellisessä kirjeessäni kerroin teille soferimaisista Amerikkaassa; tänäpäni saatte kuulla, miten teetä saadaan. Eihän tee soferitta maistu hywältä, eikös niin, ystäwäiseni? Wan-

Teen saanti.

hempanne eivät varmaankaan anna teidän juoda semmoista teetä, jota meillä kasvaa, osittain puista, osittain niityillä. Wallan pienet lapset, jotka vielä lehdossa makaavat, saavat juoda saunafuista keitettyä teetä. Näiden pienten partuessa ajattelee äiti: „mun piltu nukkeli lienee kipeä“, ja käy kohta tuomaan wahan saunafuista, kaataa kiehuwaa wettä päälle, juokuttaa sitte teeweden siivilän läpi, panee sokeripalan kuppiin ja antaa lapselle muutaman teelusikallisen. Kun isommat lapset ovat wilustuneet ja yskivät, niin he peitetään sänkyyn ja heillekin annetaan teetä, että tulisivat hiteen; tämä tee on seljapuun teetä eli rintateetä.

Mutta se tee, jota aika ihmiset juovat, tuodaan janoon kuin kahwihin, Kiinasta. Siinä pojalla tahi tytöllä, joka tuntee Nisto setän ja lukee hänen kirjettänsä, pitää aina oleman kartta käsillä. Kuka tietää Kiinasta, josta teetä saadaan? Mitä Kiina on? Etispä se nyt kartasta. Jos äitinne tahi vanhempi sisarenni lukee teille näitä kirjettä, hepä warmaan nähtävät, missä Kiina on. Se suuri ja lauea maa Aasiassa on nimeltään Kiina. Siellä asuwat Kiinalaiset, jotka pitävät hywin erikummajaisia hattuja ja nielansa takana pitköä hiuselettä. Kiina on hywin merkkinen maa ja Kiinalaiset ovat wiisasta kansaa ja hywin taitawia käsitöiden tekijöitä. He valmistawat oivallista silkkiä ja wawoja pumpulifantaita ja erittäinkin tannista posliinia. Ehtä joku teistä on nähnyt pieniä Kiinalaisia kahwikkuppiakin? Muinoin eli Kiinan mailla eräs hywin oppinut ja hurstas mies, nimeltä Konfucius; hän jäsi Kiinalaisille hyviä lauseja ja antoi heille useita hyviä neuvoja sekä perusti uskonnon, jota useimmat Kiinalaiset tunnustawat. Tähön asti on ollut waikea päästä Kiinan maahan, jonka wuolli ei kistiä lähetysaarnajoitakaan ole saanut tulla sinne saarnaamaan niinkuin muille pakanallisille kansoille. Kiinalaiset larttawat yhtymistä muiden kansain kanssa ja tahtoisiwat laikkia ennemmin elää kuin suljettuina linnoihin. Senpä wuolli he rupešiwat rakentamaan muuriafin koto waltatun-

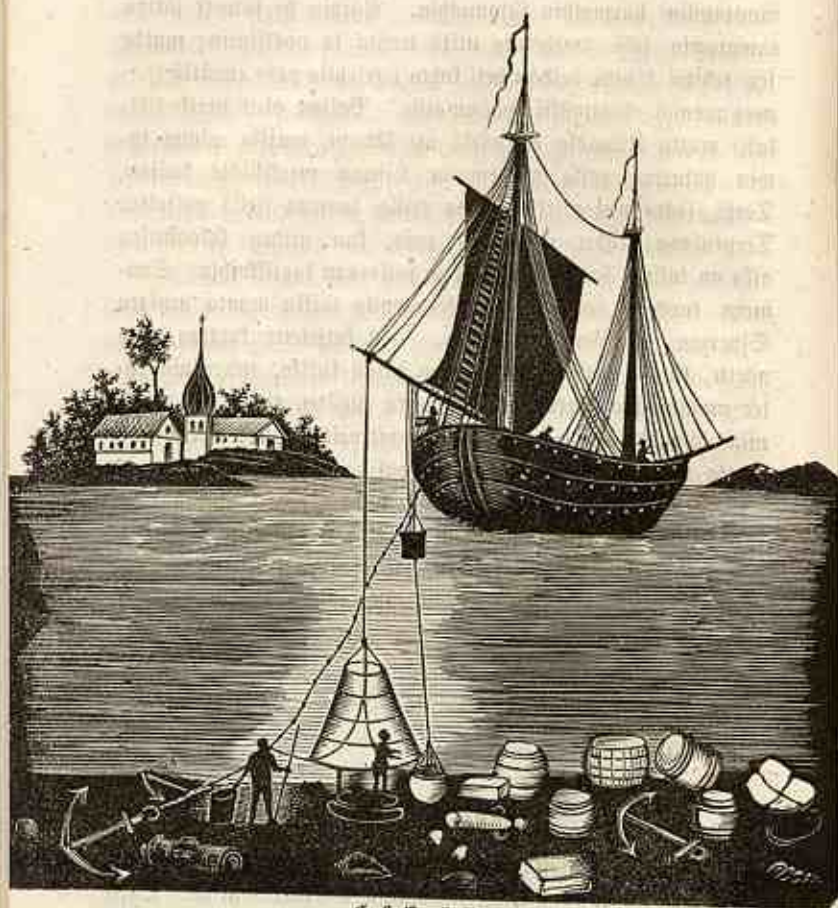
taunsa ympäri. Wasta nyhtijempinä aikoina on Europalaisille onnistunut päästä lähempään yhtehteen Kiinalaisten kanssa. Kauppamiehiä jo ennentin pääsi sinne, mutta waan muntamiin harwoihin satamoihin. Näihin he saivat jättää tawaransa sekä waihettaa niitä teehen ja posliiniin; mutta sen tehtyä tähtyi heidän heti kohta purjehtia pois eiwätkä saaneet mennä edemmäksi sydänmaalle. Paljon olen matkustellut, mutta Kiinassa en vielä ole käynyt, waiikka minua kowin haluttaa tulla tuntemaan Kiinan merkinnistä kansaa. Teetä, josta nyt mielin kertoa teille, kasvaa siellä paljoita. Teepensaun lehdet riwotaan pois, kun niiden kotoamisen aika on tullut, kuwataan sitte ja jullotaan laattikoihin. Suomeen tuodaan teetä joko purjelaivalla taikka maata myöten Siperian ja Wenäjän lautta. Jos lauselette larttaa, niin näette, kuinka pitkät matkat teen pitää kulkea, ennenkuin tulee mammaunne teetusaan. Merta myöten tuotu tee ei ole niin hywää kuin se, jota kaupparamiehisä tulee Wenäjälle, mutta tämä jälkimmäinen onkin paljoa kalliimpaa.

Kun äitinne joskus antaa teidän juoda hiukan werran teetä, niin ette saa unhottaa, että teidän tulee siitä kiittää Kiinalaista, ja että sokerin, joka sen makeaksi tekee, ovat neekerit wiljelleet Amerikan Länsi-Intiassa. Mutta maidon, jota äiti kaataa kuppiinne, on Suomen lehmä antanut.

XI.

Sukelluskello.

Edellisessä kirjiesäni olen teille puhunut niistä eri matkustusaaduista, joita ihmiset nyhtjänsä woiwat lähtää. Olen kertonut matkawaunusta, joita tähtetään, missä ei ole ranteita, niinkään höyrywaunusta sekä aluksista, joilla wesiä suljetaan; sitte vielä ilmalaiwasta ja myöskin erämaan laiwasta. Tänä aion sanoa pari sanaa semmoisesta kulle-

Sukelluskello.

misen tavasta, jota ei lähtetä maalla, ei merellä, ei ilmassa, vaan meren pohjaan menemiseksi. Tiedättehän, lapset, että weteen pudonneet ihmiset hukkuvat, jos eivät osaa uida taikka muut eivät wedä heitä ylös; ja nyt sanon minä saatettavan oleskella meren pohjassakin. Niitä ihmisiä, jotka rupeawat näin eriskummalliselle wesi-matkalle, sanotaan sukeltajiksi. Ihminen tarvitsee ilmaa elääksensä, hän hengittää ilmaa sisään ja taas ulos; mutta ilmattomassa paikassa täytyy hänen tukehtua. Jos hän etsii pantaiksiin johonkin tiiviin arkkun ja kanji koputettaisiin kiinni, niin hän hirmuisissa tusksissa kuolisi. Meren pohjalla on paitsi kaloja hywin paljo merkillisiä aineita, niinkuin laumia koralleja, helmisimpukoita j. m. Ihmiset käyttävät niitä koristeiksi ja kaikille luonnon ystäville on hywin huvittavaista katella näitä esineitä. Näiden saamista warten meren pohjasta ylös ilmoihin on muuan keino keksitty. Sukeltaja lasketaan sukelluskellossa alas weteen. Matkeltaapa olewaksi hywin suuri kello, joka pannaan sumoon sukeltajan päälle. Tämä siellä kellon alla kiinnittää ketjuilla itsensä kellon laitoihin. Nyt waipuu kello weteen, wettä tulee alapuolesta sisään, mutta nousee vaan noin puoliväliin kelloa. Tämän yläpuoleen jääpi ilmaa, joka ei pääse pois. Sukeltajan suu ja nenä eivät siis ole wedessä, vaan voivat hengittää ilmaa, j. o. hän ei jaata weteen kuolla. Mutta sittekkään ei ihminen woi kauan olla weden alla upotissa, sillä siinä ei ole kyllä, että saa ilmaa elääksensä, vaan ilman pitää myös olla puhdasta ja raitista. Ihmisen uloshengittämä ilma on pilautunutta; vähäessä ajassa on hän henkimällä wettänyt itseensä laiken puhtaan ilman kellosta ja täyttänyt tämän wahingollisella hengellä. Ja tun näin on tapahtunut, niin hänen heti täytyy tukehtua. Sukeltaja tuntee waltan hywin, milloin puhdas ilma on loppunut, ja silloin hän rawiistaa rautawitjoja, joissa kello riippuu, ja hänet wedetään jälleen ylös. Sukelluskellon etupuolessa on lasinen ikkuna, josta sukeltaja näkee ympärillensä meren pohjassa olewat esineet,

Tultuansa semmoisiin paikkoihin, missä näkee koralleja ja hel-
misimpukoita, antaa hän merkin laivasta olevalle wäelle,
joka nyt pyyhäyttää kelloa, kunnes hän on kerännyt minkä
löhtää taikka tarvitsee uutta ilmaa. Nythyiseen aikaan on
myös waatteita nahasta tahi gummi-elasticumista, jotka
ovat niin wedenpitäviä, ettei sukeltaja tarvitsekaan kelloa.
Hän pukee nämät waatteet yllensä ikääskuin hauskitan. Sil-
mien edessä on ikkuna. Ilmaa hän saapi putken kautta, joka
riippuu sen ketjun wiereessä, jolla hän laskeutuu alas. Kuin-
tentin on hywin waikeata aina saada hänelle tarpeeksi vai-
tista ilmaa. Wastentuontoista ja waarallista ainakin sem-
moinen sukeltajan työ on, mutta hywin ihmeellistä kuitenkin
lienee siellä meren pohjalla oleminen. Saksalainen runoilija
Schiller on launioissa runoelmassaan, nimeltä „Sukeltaja“,
erinomaisen launioisti kuvaellut siellä elämisen. Hän kertoo
erästä kuninkaasta, joka wiskasi kalliin pifarin mereen ja
lehoitti nuoria ritarejansa noutamaan sitä takaisin. Joka nyt
tahtoi mennä pifaria etsimään, hänelle oli kova waara tar-
jona. Munan nuori ritari uskalsi ruweta tähän waaralli-
seen yritykseen ja hänellä olikin onni löytää pifari, joka oli
tarttunut korallin jakaraan. Tällä paiffaa käypä kova me-
riwirta sinkautti hänet takaisin ylös meren pintaan. Mutta
niin onnellisesti ei useamman kerran woinut käydä. Waan
olipa kuitenkin kuningas niin julma, että vielä toisteen wis-
lasi pifarin aaltojen jelaan; se rohkea nuorukainen syöksyi
toistamiseen itsensä mereen, mutta eipä enää palannutkaan.

Kun waistedes koulusssa saatte lukea saksaa, niin saa-
nette oppia ulkoa tämän launioin runoelman. Jos sitte oi-
lein hywin osaatte lukea sen minun kuullakseni, niin minäpä
miehelläni kuuntelen. Mutta jos se orailen ja huonosti käy,
niin paikalla lähdenkin pois. Woikaa nyt hywin waan!

Sukeltuonto.

Wuorikaimanto.

Monella eri tavalla olette te, ystäväiseni, kulkeneet kansani ympäri maailmaa, milloin maalla, milloin ilmassa, milloin taas vesillä ja veden alla. Nyt aion vielä lähteä kansanne wäähän matkaa maan sijaan. Tätä kulkua warten emme tarvitse wauruja hewosineen, emme höyryweturia, emme laivaa emmekä sukelluskelloa, waan ainoastaan jonkinlaisen kopsan tahi sangon, jota lasketaan alas juuri kuin laivoonkin. Että maa on suuri ja lauea, sen jo tiedätte, niinitään sen olewan meidän omenan muotoisen. Mutta mitä tämän omenan sisästä on, sitä ei kenentään ihmisen silmä vielä ole nähnyt. Oppineet miehet kuitenkin arwewat sen keskuksen, sen sydämen olewan tulta täynnä. Ihmiset owat uteliaisuudessaan leffineet keinoja päästänsä maan sijaan, mutta tulistydämeen saakka eiwät ole tulleet. Owat waan saaneet tungetuksi pikkuisen matkaa, meidän sen werran kuin omenan kuori on itse omenan suhteen, jos maan siihen wertaamme; mutta jekin jo meidän mielestämme on melkoinen sywyys.

Kiisä palkoi maata, joita ihmiset tähän asti owat woineet tutkia, löytyy hywin merkillisiä ja armoisia aineita, eistfi kivihiiltä, jota käytetään kummenmukseksi ja lämmitykseksi, metallia, joista lukemattomia kaluja tehdään, kuten rautaa, waskia j. n. e. sekä kultaa ja hopeata, jota rahaksi työdään. Me emme ensinkään woi ajatella, kuinka ihmiset woiwivat tulla toimeen ilman metallia. Jos silmäilette ympärillenne, niin näette, miten niin monta lukematonta kalua ja lapinetta on tehty metallista: weitsi, jolla leipää leikataan, lusikka, jolla soppaa syötte, waskikolikka, jolla leipä mäksetään. Ennenkuin tätä edemmäksi luette, pitää teidän nyt heti kohta minulle luetella ihmisen tahi kassihymmentä eri esinettä, jotta joko kofonansa taikka waan osaksi owat raudasta.

Menemistä maan sijaan sanotaan laivosuuttaksi. Minä olen ollut monessa wuorikaimannossa, minut on laskeuttu alas tynnyrisä ja kopsissa, yhdesä wuorimiesten kanssataikka yffinani. Hywin kummalliselta tuntuu semmoinen pimeään ja sywään laivoon laskeutuminen, yhä waan sywää sywempään, jonneka, senhän arwaatte, ei ainoatakaan walonsädettä pääse. Kotaisella, jota sinne menee alas, on pieni lamppu sidottuna joko rinnan eteen taikka lattiin. Merkillisin laifiista näkemistäni wuorikaimoksista on Wielizta'ssa, lähellä Krakowan kaupunkia Karpati-wuorten juurella. Sieltä ei kuitenkaan saada kivihiiltä eikä mitään metallia, waan suolaa. Tämä suolakerros sanotaan noin kuusikataa vuotta sitte tuvatutksi ihan sattumaltaan. Puolan kuninkaan Boleslaw VI:n puoliso oli kadottanut wiktisformuksensa. Tätä forumusta ehtimiseen etsittäessä löydettiin suolakerros muuttaman wuorihalleaman pohjassa. Tästä wuorikaimoksessa on neljä kertaa päällekyttäin ja jota kerrassa on monta monituisia huonetta ja salia ja lähtäwää, juuri kuin äärettömän suuressa palatsissa. Mutta tämän suuruista palatsia ei ole kellään seisarilla, sillä se on lahta peninkulmaa pitkä ja laifiissa käytäwissä on mittaa noin 120 peninkulmaa. Ajatellaapa nyt sitä semmoista matkan pituutta. Kun joskus kuljette yhden peninkulman, niin sehän jo on kuinka pitkä; ja täällä saatatte kuleskella 120 sen wertaa ja aina nähä jotakin uutta. Itse wuorilaitoksessa on muutamia paikoin juuri kuin olisi josjakin loistulinnaassa. Kaimoksen ollessa walaistuna suolapatsaat ja seinämät kiiltäwät ja wälkkywät timanttien tawoin. Paljon muun seassa on täällä kaimoksessa kuusitoista lammikkoakin, joissa weneillä soundellaan. Yhdesä salissa on mitä kauniimpia koristuksia, jopa kolonainen kynniskruunun suolasta; tämä nimittäin on kivi-suolaa, sillä keittosuolasta ei saata tehdä semmoisia teoksia. Keittosuolaa valmistetaan kivi-suolasta, mutta saadaan sitä meren wedeestäkin. Yhteen kaimoskertaan on rakennettu pieni tiikkokin, jossa entisiin aitoihin jota suunnutaina pidettiin

